CERCETĂRI ARHEOLOGICE PREVENTIVE ÎN AȘEZAREA DIN EPOCA BRONZULUI DE LA STEJERIȘ I (JUD. CLUJ)

EMIL DUMITRAȘCU, SORIN CLEȘIU,
FLORENTIN MUNTEANU, RADU PETCU

ARCHAEOLOGICAL EXCAVATIONS AT THE BRONZE AGE SETTLEMENT OF STEJERIȘ I (CLUJ COUNTY)

An archaeological research was carried out at Stejeriș (Moldovenești commune, Cluj county) within the “Autostrada” National Research Project, during August–September 2014. As a result of the archaeological excavations four archaeological complexes were identified and investigated: two dwellings, pits and a cult construction dating to the Middle Bronze Age (Wietenberg culture). This article presents new archaeological evidence, as well as a selection of recently discovered pottery fragments, analyzed by considering the current state of research about Wietenberg culture. The archaeological site, located on Măhăcești plateau, was partially affected by the construction highway (km 64+850–65+100).

KEYWORDS: rescue archaeological research, Middle Bronze Age, Wietenberg culture, settlement

CUVINTE CHEIE: cercetare arheologică preventivă, epoca mijlocie a bronzului, cultura Wietenberg, așezare

CONSIDERAȚII GENERALE

Cercetările arheologice de la Stejeriș (com. Moldovenești, jud. Cluj) au fost realizate în cadrul Proiectului Național de Cercetare *Autostrada*¹. Situl a fost identificat ca urmare a diagnosticului arheologic, desfășurat în vara anului 2014 (**Pl. I**), realizat de către o echipă de specialiști din cadrul Muzeului Național de Istorie a României (MNIR),

Cercetările arheologice cu caracter preventiv, efectuate în vara-toamna anului 2014, de-a lungul a trei săptămâni, au confirmat prezența potențialului arheologic semnalat anterior, fiind identificate și investigate exhaustiv patru complexe arheologice (două locuințe de suprafață, o groapă de provizii și un complex cu (posibil) caracter de cult/ritual)².

Obiectivele campaniei de săpături arheologice preventive au constat în identificarea și cercetarea exhaustivă a tuturor vestigiilor descoperite în perimetrul ce urmează să fie afectat de lucrările de construire a autostrăzii. De asemenea, la vest de traseul acesteia au fost identificate și alte materiale arheologice, indicând o posibilă extindere a zonei cu potențial arheologic (**Pl. II**).

În continuare vom prezenta rezultatele cercetării arheologice din situl *Stejeriș I*³, realizate prin colaborarea echipei de arheologi din cadrul Muzeului Național de Istorie a României (MNIR) cu cei angajați la firma SC Vanderlayarheo SRL.

¹ În urma solicitării firmei SC PORR Construct SRL adresate Muzeului Național de Istorie a României, între cele două părți s-a încheiat un contract de prestări servicii în vederea efectuării cercetărilor arheologice preventive pe traseul viitoarei autostrăzi A10 Sebeș–Turda, sector Inoc–Turda/lot 4 (km 53+700–km 70+000), în scopul întocmirii documentației necesare derulării procedurii de descărcare de sarcină arheologică, în conformitate cu cerințele legale aplicabile.

² Cercetările au fost efectuate de către o echipă a MNIR, în baza autorizației nr. 212/2014 eliberată de MC–DGJPC. Cercetarea s-a desfășurat între km 64+850 și km 65+100 ai viitoarei autostrăzi A10 Sebeș–Turda, sector Inoc–Turda/lot 4.

³ În campania de diagnostic arheologic, desfășurată în iunie–iulie 2014, pe tronsonul autostrăzii A10 Sebeș–Turda, sector Inoc–Turda/lot 4 au fost identificate opt situri arheologice, în cazul de față *Situl nr. 5 = Stejeriș I*. De asemenea, în raza administrativă a satului Stejeriș au fost identificate și delimitate două situri, astfel că cel de-al doilea este denumit *Situl nr. 6 = Stejeriș II*.

CADRUL FIZICO-GEOGRAFIC

Satul Stejeriș aparține comunei Moldovenești, județul Cluj, situat în podișul Măhăceni. Acesta este poziționat în sudul județului menționat, imediat la nord de limita administrativă cu județul Alba. Din punctul de vedere al reperelor geografice se află relativ în apropierea confluenței Arieșului cu râul Mureș. Podișul amintit este puternic fragmentat de pâraiele Stejeriș și Unirea (afluenți secundari ai Mureșului), ce pun în evidență un relief structural cu interfluvii bine conturate, în zonă având loc frecvente procese de alunecări și deplasări ale solului, denumite de localnici *glimee*⁴.

Podișul Măhăceni este traversat de văi largi, cu lunci colmatate, presărate cu lacuri și mlaștini. Vegetația zonei se caracterizează în prezent prin terenuri agricole și pajiști stepizate secundar în locul pădurilor de gorun, stejar, cer, gârniță, iar solurile sunt de tip regosoluri⁵.

Situl arheologic *Stejeriș I* este situat la 3,10 km ENE față de satul cu același nume, de care aparține administrativ, la aproximativ 200 m vest față de DN 1, la 670 m N față de lacul Stejeriș și a 1,25 km S față de lacul Bădeni (Pl. I/b). Este poziționat pe partea dreaptă a pârâului Unirea, la aproximativ 150 m E de acesta, pe terasa a doua (încadrată în categoria E)⁶.

SCURT ISTORIC AL CERCETĂRILOR DIN ZONA DE REFERINȚĂ

Pe teritoriul localității Stejeriș⁷ au fost descoperite în diferite puncte materiale de interes arheologic. Astfel, în punctul *Izvorul Rece* poziționat la marginea satului, în anul 1987 au fost identificate fragmente ceramice neolitice (culturile Starcevo-Criș și Petrești), de tranziție către epoca bronzului (cultura Coțofeni), din epoca bronzului (cultura Wietenberg), hallstattiene, dacice și din secolele IX–XI p. Chr. În zona *Gâlmee*, ce desparte valea Stejărișului de Măhăceni, sunt semnați o serie de tumuli; tot în zonă s-au descoperit (în arătură) fragmente ceramice din epoca bronzului. Lângă pârâul, în punctul *Vizuiina Lupului* au fost identificate resturi osteologice umane, o sabie de fier din secolul al XII-lea, bucăți de fier și lemn. De asemenea, de pe teritoriul satului, fără precizarea locului de descoperire, provine un depozit de bronzuri compus din două celturi, două brățări și o seceră, aparținând seriei Uriu-Domănești⁸, precum și monede romane.

De menționat că în raza administrativă a localității Stejeriș sunt înregistrate siturile arheologice *Stejeriș-Izvorul Rece* (cod LMI CJ-CJ-I-s-B-07183⁹, cod RAN 58785.01) și *Stejeriș-Gâlmee* (cod LMI CJ-I-s-B-07184¹⁰, cod RAN 58785.02).

Din cele cunoscute până în momentul de față, în general, pe teritoriul României, siturile cu ceramică de tip Wietenberg sunt amplasate în interiorul arcului carpatic¹¹, pe anumite forme de relief dominante. Situl de față reprezintă o limită a așezării situată pe terasele superioare ale pârâului Unirea. Complexele identificate se află la limita inferioară a acestuia. Cercetările arheologice efectuate aici au pus în evidență un singur nivel de locuire¹² (vezi mai jos stratigrafia), cu spațiul de amenajare a locuințelor nefortificat, trăsătură definitorie a așezărilor de tip Wietenberg¹³.

⁴ Negucioiu, Teodor, Edroiu 1980, 14 fig. 1, 18

⁵ Morariu, Bogdan, Maier 1980, 34, 59, 75 fig. 15, 79 fig. 16; vezi și Negucioiu, Teodor, Edroiu 1980, 34–35, fig. 6.

⁶ Rotea 1993, 36, 29 Pl. II; Popa, Simina 2004, 18

⁷ Rep CJ 1992, 369 (cu bibliografia mai veche)

⁸ Petrescu-Dimbovița 1977, 151

⁹ LMI 2010, 776, nr. 570

¹⁰ LMI 2010, 776, nr. 574

¹¹ Motzoi-Chicideanu 2011, 527. Există însă și situri arheologice din afara arcului carpatic: poate cel mai cunoscut este cel de la *Dersida* (jud. Sălaj), vezi Chidioșan 1980, sau în afara ariei cunoscute cum ar fi cel din Câmpia de Vest de la *Palota* (jud. Bihor), vezi Emödi 2002, 5–35. Sinteze cu privire la descoperirile de tip Wietenberg: Horedt 1960, 107–137; Chidioșan 1980, 7–10; Boroffka 1994, 11–92; Motzoi-Chicideanu 2011, 564–598.

¹² Chidioșan 1980 14; Rotea 1993, 34; Vulpe 2001, 255

¹³ Chidioșan 1980 15; Rotea 1993, 38; Motzoi-Chicideanu 2011, 526–546

Locuințele de suprafață de mari dimensiuni și amenajarea de cult/rituală ce au fost cercetate în situl *Stejeriș I*, aduc informații noi despre aceste comunități. De altfel, în zona Transilvaniei, pe valea Mureșului au fost identificate recent și alte noi situri¹⁴.

CONSIDERAȚII DE ORDIN METODOLOGIC

Având în vedere natura și caracteristicile sitului, metodologia de lucru a fost adaptată și structurată pentru trei faze principale: faza de documentare (evaluare teoretică), faza de evaluare de teren (diagnostic arheologic) și cea de cercetare de teren propriu-zisă (săpătură arheologică preventivă).

Colectivul de arheologi a fost coordonat de dr. Paul Damian în calitate de responsabil științific, echipa din teren fiind alcătuită din dr. Emil Dumitrașcu, dr. Sorin Cleșiu, dr. Florentin Munteanu și Radu Petcu.

Săpătura arheologică a început prin trasarea de secțiuni în partea nordică a sitului, în vederea delimitării sale în această direcție. De asemenea au fost trasate și suprafețe arheologice, în zona centrală, în general având 30×15 m, în vederea identificării și cercetării complexelor arheologice. Un număr de cinci suprafețe au fost localizate în zona de strict interes arheologic (S. 004–S. 006 și S. 010–S. 011). Celelalte secțiuni (S. 001–S. 003, S. 007–S. 009, S. 012–S. 015, S. 017–S. 026), precum și o altă suprafață (S. 016), au fost deschise pentru verificarea situației în întreaga zonă cuprinsă între km 64+850–65+100. În aceste unități de săpătură nu s-au descoperit vestigii arheologice. În urma acestor investigații putem afirma că autostrada a afectat limita estică a unei așezări din epoca bronzului mijlociu, aparținând ariei culturale Wietenberg (Pl. III).

În funcție de situațiile înregistrate s-a utilizat decaparea cu mijloace mecanice (buldo-excavator cu lamă de taluz), dar și săparea manuală. Complexele arheologice s-au săpat manual, cu efectuarea constantă a observațiilor și înregistrărilor de referință.

STRATIGRAFIA GENERALĂ A SITULUI

Pentru a avea o imagine cât mai sugestivă asupra stratigrafiei generale a sitului de la *Stejeriș I*, strategia inițială a inclus trasarea de suprafețe de aproximativ 30×15 m, amplasate pe a doua terasă a pârâului Unirea, între km 64+900–65+000, așadar zona situată la vest de axul central al autostrăzii și de secțiuni, deschise pe prima terasă a pârâului, între aceiași kilometri. De asemenea, a fost sondată și zona dintre km 64+850–64+900 și 65+000–65+100, în general prin secțiuni.

Astfel, la nivel general, a fost stabilită următoarea succesiune stratigrafică în cazul sitului *Stejeriș I* (Pl. IX; Pl. X).

- strat de sedimente de culoare gri-închis (negricios), afânat, conține resturi vegetale, pigmenți de chirpici ars și rare fragmente ceramice antrenate, reprezentând stratul vegetal, situat de la nivelul de călcare actual (0), până la cota ce variază între – 0,27/0,38 m;
- strat de sedimente de culoare neagră, lutos, cu material ceramic și chirpici în compoziție, situat de la cota la care se termină nivelul de arătură (–0,27/0,38 m), până la cote ce variază între –0,50/0,90 m în partea de nord a sitului (respectiv zona complexelor 1 și 2) și până la –1,30/1,50 m în partea de sud a sitului (zona complexului 3);
- strat de sediment de culoare galben-brun, lutos, fără urme de intervenție antropică, de la cota la care se termină nivelul precedent, –0,50/1,50 m, până la cote ce variază între –1,28/1,60 m;

¹⁴ Bălan et alii 2014, 215–240

- strat de sediment de culoare galbenă, lutos, cu incluziuni calcaroase, fără urme de intervenție antropică.

Podișul Măhăceni este caracterizat prin frecvente alunecări de teren¹⁵. Acest lucru a fost observat și în partea de sud a sitului *Stejeriș I*, unde viiturile și alunecările de teren au determinat anumite perturbații geologice. De asemenea, pe direcția vest-est, pe cursul pantei, spre valea pâraului Unirea, laturile de est ale celor două locuințe (complexele 2 și 3), au fost identificate la adâncimi mai mici, de la actualul nivel de călcare, față de laturile de nord ale acestora.

Complexele arheologice aparțin unui singur nivel de locuire, datat (pe baza ceramicii de tip Wietenberg), în perioada mijlocie a epocii bronzului. Considerând cele peste 400 de situri arheologice de acest fel cunoscute, în majoritatea cazurilor nivelul de locuire nu este reprezentat de o depunere arheologică semnificativă, o explicație fiind modul de viață al acestor comunități axat pe creșterea animalelor și mobilitatea în teren¹⁶.

SCURTĂ DESCRIERE A COMPLEXELOR ARHEOLOGICE

Complexul 1. Amenajare de cult/rituală (Pl. IV/1; Pl. XI–XII)

Amenajare (complexul 1), ce a fost identificată în S. 004 (carourile 2–15/B–I) și în S. 010. Complexul constă dintr-o groapă (G1), de formă circulară, încadrată de alte cinci gropi (G2–G6), de dimensiuni mai mici, cuprinse între 0,30–0,40 m. Groapa din centru a fost practică într-un sediment lutos de culoare galben-brună. Adâncimea la care a fost identificată groapa este de 0,60 m de la actualul nivel de călcare, iar adâncimea maximă este de 0,90 m. Diametrul este de aproximativ 1 m (Pl. V/2,3; Pl. XI–XII). Materialul arheologic descoperit în umplutura gropii este reprezentat de ceramică: fragmente ale unor vase de mari dimensiuni, decorate cu triunghiuri incizate și decor spiralic (Pl. XVIII/1–2, XIX), cești cu toarta supraînălțată cu decor canelat (Pl. XXI/18), chirpici (lipitură de pereți sau vetre) și o greutate de lut (Pl. XVIII/4; Pl. XXI/21). Spațiul amenajării era delimitat de trei pietre de mari dimensiuni (notate convențional P1–P3), aflate în poziție secundară, așezate aproximativ în funcție de punctele cardinale (N, E și V); numai în cazul celei plasate spre nord (P1) a fost identificată groapa de implantare. (Pl. IV/2; Pl. XI)

Acestea au fost notate convențional cu litera „P”, poziția lor inițială fiind verticală și delimitând o amenajare de cult / rituală¹⁷, după cum urmează:

- P1 (S. 010) – piatra din zona de nord, de mari dimensiuni ($L_{\text{păstrată}} = 1,23$ m, $l_{\text{păstrată}} = 0,56$ m), fragmentară (Pl. IV/3; Pl. XI); Groapa de implantare a acesteia (G7) avea dimensiunile: $D = 1,06$ m, $ad = 0,32$ m;
- P2 – piatra din zona de vest („menhirul” întreg), tot de dimensiuni mari ($L = 1,82$ m, $l = 0,85$ m) (Pl. IV/4);
- P3 – piatra din zona de sud-est, fragmentară ($L_{\text{păstrată}} = 1,30$ m, $l_{\text{păstrată}} = 0,35$ m) (Pl. IV/5).

Complexul 2. Locuință de suprafață (Pl. VI; Pl. XIII)

Locuință de suprafață (complexul 2) situată în S. 005, carourile 1–5/G–J (Pl. VI/1–2) era de formă dreptunghiulară, orientată aproximativ N–S. Adâncimea la conturare era de 0,90 m, de la nivelul actual de călcare, iar adâncimea maximă de 1,60 m (cota inferioară a gropii de par din colțul de SV). Dimensiunile generale ale complexului: lungime – 10,5 m; lățime – 7 m (Pl. XIII). Modul constructiv este alcătuit dintr-o structură de pereți de chirpici cu gropi de par (șase gropi de

¹⁵ Vezi *supra* cadrul fizico-geografic.

¹⁶ Vulpe 2001, 255

¹⁷ În stadiul actual al cercetării nu au mai fost întâlnite analogii pentru amenajări de acest tip în cadrul culturii Wietenberg, iar interpretarea de față, până la alte descoperiri, reprezintă o ipoteză de lucru. Cu rezerve, am putea afirma că aceste pietre (neprelucrate ?), ar putea fi monumente megalitice de tip menhir. Acestea erau dispuse vertical sau în alinamente caracteristice epocii neolitice și epocii bronzului, datarea cu precizie a unor asemenea monumente fiind dificil de realizat.

par identificate) și șanțuri pentru pereți. Vatra, amenajată în partea de SE a locuinței, s-a păstrat doar la nivelul amprentei termice. Dărâmătura locuinței era compusă dintr-un sediment lutos de culoare neagră ce conținea resturi de podea, fragmente ceramice, resturi de bârne arse, utilaj litic (râșnițe, lustruitoare) și chirpici vitrificați.

Complexul 3. Locuință de suprafață (Pl. VII; Pl. XIV)

Locuință de suprafață (complexul 3), situată în S. 006, carourile 5–10/B–E (Pl. VII/1–3; Pl. XIV), avea formă dreptunghiulară, orientată aproximativ N–S. Adâncimea la conturare era de 1,50 m, de la nivelul actualului nivel de călcare, iar adâncimea maximă de 1,90 m (cota inferioară a gropii de par din colțul de NE). Dimensiunile generale ale complexului: lungime – 10,5 m; lățime – 7 m. Modul constructiv este alcătuit dintr-o structură de pereți de chirpici cu gropi de par (cinci gropi de par identificate) și șanțuri de fundație. În partea de SE a locuinței este dispusă vatra supraînălțată de la nivelul podelei (Pl. VIII/5–7). Dărâmătura locuinței era compusă dintr-un sediment lutos de culoare neagră ce conținea fragmente ceramice, utilaj litic și chirpici vitrificați.

Planimetria celor două locuințe poate fi reconstituită după gropile de stâlpi și șanțurile de fundație pentru pereți. Planul acestora ar putea sugera construcția a două clădiri de dimensiuni mari cu acoperișul în șarpantă.

Complexul 4. Groapă (Pl. VIII/1–2; Pl. XIII)

Groapă situată în S. 005, caroul 6/H, în proximitatea SE a locuinței de suprafață complexul 2. Groapa a fost săpată într-un sediment lutos, de culoare galbenă, cu concrețiuni calcaroase, iar umplutura acesteia este compusă dintr-un sediment lutos de culoare neagră. Forma acesteia în plan era circulară, iar în profil cilindrică; corespunde gropilor de tip A de la Derșida (jud. Sălaj)¹⁸. Adâncimea maximă a gropii este de 0,50 m de la nivelul de identificare. Dimensiunile generale ale complexului: diametrul de 1,65 m. Materialul descoperit în umplutură era compus din fragmente ceramice, chirpici și un vas de provizii ars secundar, depus în poziție verticală, aproximativ în centrul gropii (Pl. VIII/2; Pl. XIII).

Cercetarea arheologică preventivă din situl *Stejeriș I* a confirmat potențialul istoric și arheologic al zonei. Pe baza descoperirilor din cadrul sitului arheologic Derșida (jud. Sălaj), aparținând culturii Wietenberg, a fost realizată o tipologie a complexelor de habitat, respectiv locuințe de tip „semibordei” și locuințe de suprafață¹⁹. Locuințele de tip semibordei aveau o lungime maximă de 4,90 m, iar pentru locuințele de suprafață se cunoaște o lungime maximă de 5,85 m (locuința C4/1965). Vetrele erau dispuse în interior, fără a fi sesizată o ordine sau dispunere specifice.

Pentru locuințele cercetate la *Stejeriș I*, denumite convențional complexe 2 și 3, vetrele identificate au fost descoperite în zona de SE a acestora. Șanțul de fundație al pereților locuinței complexul 3 are o lățime de 0,30 m. Pentru construcțiile din așezarea de la Derșida nu au fost surprinsă o lățime mai mare de 0,15 m.

¹⁸ Chidioșan 1980, Pl. 6/2a

¹⁹ Chidioșan 1980, 17–20. Locuința C4/1965 are suprafața cea mai mare: 25 mp. Comparativ, locuințele de la Stejeriș I/Sit nr. 5 au o suprafață de 73,50 mp. O situație interesantă o reprezintă descoperirea unei platforme de sediment de culoare galbenă amestecat cu pietriș, lung de 10 m. În această amenajare a fost identificată și groapa unui stâlp de lemn, dar deasupra nu s-a surprins nici un rest de construcție.

MATERIALUL ARHEOLOGIC

Materialul ceramic descoperit este constituit din tipuri de vase încadrate în faza a II-a culturii Wietenberg (cf. Chidioșan)²⁰. Materialul este fragmentar, putând fi reconstituite o serie de forme ceramice din categoria cănilor, oalelor și străchinilor. Pasta predominantă este grosieră având ca degresant pietricele, nisip, mică. Arderea este oxidantă (portocalie, maroniu-deschisă, gălbuie), sau reducătoare (culoare cenușie, neagră). Principalele tipuri de vase²¹ descoperite cu ocazia acestor cercetări arheologice preventive sunt:

- **oala** cu decor incizat, canelat sau imprimat constituit din motive spiralice, triunghiuri hașurate, benzi, cercuri sau brâu cu alveole;
- **strachina** cu buza lobată, un exemplar fiind decorat sub buza prin caneluri în ghirlandă;
- **castronul** cu peretele în formă de „S” sau cu corp globular și buza rotunjită, înclinată în exterior;
- **cana** (de mici dimensiuni) cu toarta supraînălțată decorată cu caneluri dispuse oblic sau cu buza rotunjită, înclinată în exterior, toarta inelară, decorat pe umăr cu mici alveole circulare dispuse în șir.

Majoritatea fragmentelor prezente în catalog fac parte din inventarul complexului complexul 1, materialul din cele două locuințe (complexele 2 și 3), fiind fragmentar și în curs de prelucrare.

Cercetările arheologice preventive desfășurate în perioada august–septembrie 2014 pe traseul viitoarei autostrăzi A 10. Sebeș–Turda, în zona localității Stejeriș, au condus la cercetarea exhaustivă a celor patru complexe identificate: două locuințe de suprafață, o amenajare de cult/rituală și o groapă menajeră.

Încadrarea cronologică a sitului s-a făcut pe baza studiului materialului arheologic (ceramică de tip Wietenberg), în perioada mijlocie a epocii bronzului. Ceramica, utilajul litic, materialul osteologic animal și fragmentele de pereți din chirpici reprezintă artefactele descoperite în locuințe, zona de cult și groapa de provizii. Importanța săpăturii este dată de cercetarea a două locuințe de mari dimensiuni și a unei posibile amenajări de cult/rituală; prin dimensiunile lor, cele două locuințe fac notă distinctă în raport cu alte structuri de habitat identificate anterior în aria de răspândire a culturii Wietenberg. La vest de porțiunea investigată din situl arheologic *Stejeriș I*, ca urmare a unor periegeze (efectuate în toamna anului 2014), au fost prelevate și alte materiale arheologice, ceea ce indică o nouă zonă de interes arheologic, care ar putea aduce noi informații despre structurile de habitat preistorice din acest micro-areal geografic.

²⁰ Chidioșan 1980, 72–77

²¹ Chidioșan 1980, 27–43

CATALOGUL DESCOPERIRILOR²²

1. Oală. Cx 1, -0,30-0,60 m; D_g = 34 cm, D_m = 60 cm, H_p = 34 cm. Fragmentar (se păstrează aproximativ 1/3 din vas, lipsind fundul), ardere oxidantă. Corp bombat, cu pereții în formă de „S” și buza verticală. Pastă grosieră de culoare portocalie având ca degresant pietricele și mică. Decorul este dispus în trei registre, primul este reprezentat de o bandă incizată dublă ce încadrează incizii oblice, al doilea este reprezentat de triunghiuri cu vârful în sus dispuse în bandă, triunghiuri hașurate cu linii oblice incizate în succesiune cu triunghiuri simple²³, iar al treilea este motivul spiralic realizat cu ajutorul inciziei și canelurilor²⁴. Buza este decorată cu linii incizate dispuse oblic pe interiorul și pe exteriorul acesteia²⁵. Vasul prezintă două proeminențe (butoni aplicați) dispuse sub diametrul maxim. *Bibl.* Horedt 1960, 124-125, Abb. 12, A/1; Chidioșan 1980 I.f, Pl. 9/5; Boroffka 1994, 131, oală cu profilul în S (*Topf mit S-profil*), tip TA4e. *Notă:* Fragmentele ceramice au fost depuse în groapă alcătuind un pat de cioburi, iar vasul prezintă urme de ardere secundară. **Pl. XIX/1**

2. Oală. Cx 1, -0,60 m; D_g = 20 cm, D_m = 25 cm, H_p = 13 cm. Fragmentar (se păstrează unul din pereții corpului), ardere oxidantă. Corp bombat în zona diametrului maxim, cu peretele vasului în formă de S, gâtul drept, cilindric, buza dreaptă, ușor evazată. Pastă fină de culoare portocalie având ca degresant pietricele și mica. Decorul alcătuit din cercuri imprimate este dispus în benzi orizontale sub buză și deasupra diametrului maxim²⁶. Decorul spiralic canelat este dispus în jumătatea inferioară a corpului sub banda de cercuri în șir orizontal. Buza este decorată pe margine cu incizii oblice. *Bibl.* Horedt 1960, 124-125, Abb. 12, A/2; Chidioșan 1980 I.f, Pl. 11/6; Boroffka 1994, 131, oală cu profilul în S (*Topf mit S-profil*), tip TA4e. **Pl. XIX/2**

3. Oală. Cx 2 (Lc.1), -0,15-0,20 m, D_g = 16 cm. Fragmentar (se păstrează un fragment din buză), ardere oxidantă. Buza dreaptă, rotunjită. Pastă grosieră de culoare maroniu-deschisă, având ca degresant pietricele și mică. Brâu cu alveole imprimate pe buză și imediat sub aceasta. *Bibl.* Horedt 1960, 124-125, Abb. 12, A/4; Chidioșan 1980 I.c, Pl. 8/6. **Pl. XX/3**

4. Oală. Cx 2 (Lc.1), -0,15-0,20 m, D_g = 22,5 cm. Fragmentar (se păstrează un fragment din buză), ardere oxidantă. Buza dreaptă ușor înclinată spre exterior, rotunjită. Pastă grosieră de culoare gălbuie având ca degresant pietricele și mică. Brâu cu alveole dispus sub buză (Boroffka 1994, 192, VE4). *Bibl.* Horedt 1960, 124-125, Abb. 12, A/4; Popa, Simina 2004, 168, Pl. 6/5. Boroffka 1994, 122-124, tip TA2. **Pl. XX/4**

5. Oală. Cx 2 (Lc.1), -0,15-0,20 m, D_g = 28 cm. Fragmentar (se păstrează un fragment din buză și toarta inelară), ardere oxidantă. Buza este ușor evazată, rotunjită la exterior. Pastă grosieră, de culoare portocalie, având ca degresant pietricele și mică. Buza vasului decorată cu brâu alveolar (Boroffka 1994, 192, VE4). *Bibl.* Horedt 1960, 124-125, Abb. 12, A/4; Chidioșan 1980 I.b, Pl. 8/4; Popa, Simina 2004, 167, Pl. 5/2; Boroffka 1994, 122-124, tip TA2. **Pl. XX/5**

6. Strachină. Cx 1, -0,30-0,60 m; D_g = 36 cm. Fragmentar (se păstrează un fragment cu toarta prinsă de buză), ardere oxidantă. Buza este dreaptă, rotunjită. Pastă grosieră, de culoare portocalie, având ca degresant pietricele și mică. Brâu cu alveole pe buză și pe umărul vasului (Boroffka 1994, 192, VE4). *Bibl.* Horedt 1960, 124-125, Abb. 12, A/4; Boroffka 1994, 122-124, tip TA2. **Pl. XX/6**

7. Strachină. Cx 2 (Lc.1), -0,15-0,20 m; D_g = 30 cm. Fragmentar (se păstrează un fragment buză), ardere oxidantă. Buza subțiată, ușor înclinată spre exterior, rotunjită. Pastă grosieră, de culoare portocalie, având ca degresant pietricele și mică. Vasul este decorat pe buză cu un brâu cu incizii oblice (Boroffka 1994, 192, VE7). *Bibl.* Horedt 1960, 124-125, Abb. 12, A/4; Chidioșan 1980 I.b, Pl. 8/4. Boroffka 1994, 122-124, tip TA2. **Pl. XX/7**

8. Oală. Cx 1, -0,60 m; D_g = 14 cm. Fragmentar (se păstrează un fragment din buză și toarta inelară), ardere oxidantă. Buza rotunjită la exterior. Pastă grosieră, de culoare gălbuie, având ca degresant pietricele și mică. Vasul este nedecorat. Fragmentul păstrează o toartă inelară aplicată sub buză (Boroffka 1994, 118 poziție toartă 2 și 3). *Bibl.* Horedt 1960, 124-125, Abb. 12, A/10; Chidioșan 1968, 171, Abb. 12, II/4; Chidioșan 1980 I.d, Pl. 9/2 Boroffka 1994, 122-124, tip TA2. **Pl. XX/8**

²² Organizarea catalogului: numărul curent; categorie obiect (formă vas, grup funcțional); context arheologic; dimensiunile și starea de conservare a obiectului; descriere morfologică; decor; analogii; referințe bibliografice; date; note și observații, ilustrație. Abrevieri folosite în catalog: Cx – complex arheologic; m – metri; Lc – locuință; *Notă* – observații; *Bibl.* – referințe bibliografice, analogii; L = lungime; l = lățime; H_p = înălțimea păstrată; D_g = diametrul gurii; D_m = diametrul maxim; Pl. – planșă.

²³ Boroffka 1994, Teil 2, Pl. 15/VD18

²⁴ Boroffka 1994, Teil 2, Pl. 22, VA16

²⁵ Boroffka 1994, 182, 189, 190, Pl. 17/VD 44

²⁶ Boroffka 1994, 188, Pl. 12/tip VD4

9. Oală. Cx 2 (Lc.1), -0,15-0,20 m, D_g = 24 cm. Fragmentar (se păstrează un fragment din buză și corp), ardere oxidantă. Corpul este bombat, buza este dreaptă, rotunjită la exterior. Pastă grosieră, de culoare cenușiu-gălbuie, având ca degresant pietricele și mică. Vasul este nedecorat. *Bibl.* Boroffka 1994, 122-124, tip TA2. **Pl. XX/9**

10. Oală. Cx 2 (Lc.1), -0,15-0,20 m; D_g = 24 cm. Fragmentar (se păstrează un fragment buză cu toarta prinsă de aceasta, similară nr. cat. 8, vezi mai sus), ardere oxidantă. Buza este evazată, toarta inelară fiind prinsă de aceasta. Pastă grosieră, de culoare portocalie, având ca degresant pietricele și mică. Vasul este nedecorat. *Bibl.* Horedt 1960, 124-125, Abb. 12, D/3; Chidioșan 1968, 171, Abb. 12, II/4; Chidioșan 1980 I.d, Pl. 9/2; Boroffka 1994, 122-124, tip TA2. **Pl. XX/10**

11. Oală. Cx 2 (Lc.1), -0,15-0,20 m, D_g = 14 cm. Fragmentar (se păstrează un fragment cu toarta prinsă de buză, la fel ca nr. 8 din catalog) ardere oxidantă. Buza dreaptă cu toarta inelară prinsă de aceasta. Pastă grosieră, de culoare gălbuie, având ca degresant pietricele și mică. Vasul este nedecorat. *Bibl.* Horedt 1960, 124-125, Abb. 12, D/3; Boroffka 1994, 122-124, tip TA2. **Pl. XX/11**

12. Oală. Cx 1, -0,30-0,60 m, D_g = 16 cm. Fragmentar (se păstrează un fragment din buză cu toarta aplicată, similar nr. cat. 8, vezi mai sus), ardere oxidantă. Buza este ușor înclinată spre exterior, cu toarta inelară prinsă de aceasta. Pastă grosieră, de culoare gălbuie, având ca degresant pietricele și mică. Vasul este nedecorat. *Bibl.* Horedt 1960, 124-125, Abb. 12, A/10; Chidioșan 1968, 171, Abb. 12, II/4; Chidioșan 1980 I.d, Pl. 9/2; Boroffka 1994, 122-124, tip TA2. **Pl. XX/12**

13. Castron. Cx 1, -0,30-0,60 m; D_g = 14 cm. Fragmentar (se păstrează un fragment din buză și corp), ardere oxidantă. Corp globular, profil în formă de „S”, buza ușor înclinată spre exterior. Pastă grosieră, de culoare portocalie, având ca degresant pietricele și mică. Vasul este nedecorat. *Bibl.* Horedt 1960, 124-125, Abb. 12, E/3; Chidioșan 1980 IV, Pl. 10/9; Boroffka 1994, 144-145, tip TD2. **Pl. XXI/13**

14. Castron. Cx 1, -0,30-0,60 m; D_g = 13 cm. Fragmentar (se păstrează aproximativ 1/3 din vas) ardere oxidantă. Corpul este globular, iar buza rotunjită, înclinată în exterior. Pastă grosieră, de culoare portocalie, având ca degresant pietricele și mică. Vasul este nedecorat. *Bibl.* Horedt 1960, 124-125, Abb. 12, K/15; Chidioșan 1968, 171, Abb. 12, II/3; Berecki, Balasz 2007, 222-223, Pl. 2/4, pl. 3/4; Boroffka 1994, 147-148, tip TD3e. **Pl. XXI/14**

15. Strachină (Zipfelschüssel). Cx 2 (Lc.1), -0,15-0,20 m; D_g = 28 cm. Fragmentar (se

păstrează un fragment din buză), ardere oxidantă. Buza vasului este rotunjită, iar gura vasului este cvadrilobată. Pastă fină, de culoare gălbuie, având ca degresant nisip, pietricele și mică. Vasul este nedecorat. *Bibl.* Horedt 1960, 124-125, Abb. 12, K/15; Chidioșan 1968, 171, Abb. 12, II/3; Chidioșan 1980 H.4, Pl. 21/9; Boroffka 1994, 154-158, tip TE1, TE2. **Pl. XXI/15**

16. Strachină (Zipfelschüssel). Cx 3 (Lc. 2), -0,30-0,40 m, D_g = 24 cm. Fragmentar (se păstrează un fragment din buză), ardere reducătoare. Buza vasului este rotunjită, iar gura vasului este cvadrilobată. Pastă fină, de culoare cenușie, având ca degresant nisip, pietricele și mică. Vasul este decorat sub buză cu caneluri în ghirlandă. *Bibl.* Horedt 1960, 124-125, Abb. 12, K/13; Chidioșan 1980 H.4, Pl. 21/9; Boroffka 1994, 154-158, TE1, TE2. **Pl. XXI/16**

17. Ceașcă. Cx 1, -0,30-0,60 m; D_g = 8 cm. Fragmentar (se păstrează un fragment din buză), ardere oxidantă. Buza este rotunjită, ușor înclinată. Pastă fină, de culoare portocalie, având ca degresant pietricele, nisip și mică. Vasul este decorat cu caneluri dispuse oblic. *Bibl.* Horedt 1960, 124-125, Abb. 12, E/5; Bălan et alii 2014, 238, Pl. 11/5. *Notă.* Toarta inelară suprainălțată nu se mai păstrează, fragmentul prezintă urme de ardere secundară. **Pl. XXI/17**

18. Ceașcă. Cx 1, -0,30-0,60 m; D_g = 10 cm. Fragmentar (se păstrează un fragment din buză cu toarta suprainălțată aplicată), ardere oxidantă. Buza este rotunjită, ușor înclinată; toartă aplicată, suprainălțată. Pastă fină, de culoare portocalie, având ca degresant pietricele, nisip și mică. Vasul este decorat cu caneluri dispuse oblic. *Bibl.* Horedt 1960, 124-125, Abb. 12, F/5; Chidioșan 1968, 171, Abb. 12, II/3; Chidioșan 1980 III.b, Pl. 10/7 și G.3, Pl. 20/3; Soroceanu, Retegan 1981, 212, Abb. 4/3. *Notă:* Fragmentul prezintă urme de ardere secundară. **Pl. XXI/18**

19. Vas miniatural. Cx 1, -0,30-0,60 m; D_g = 8 cm. Fragmentar (se păstrează un fragment din buză și corp), ardere oxidantă. Corpul este globular, buza este rotunjită, înclinată în exterior, toarta inelară a fost aplicată imediat sub buză. Pastă grosieră, de culoare portocalie, având ca degresant pietricele și mică. Vasul este decorat pe umăr cu mici alveole circulare dispuse inegal. *Bibl.* Horedt 1960, 124-125, Abb. 12, D/1; Chidioșan 1980 IV, Pl. 10/3. *Notă.* Vasul prezintă urme de ardere secundară. **Pl. XXI/19**

20. Cană ? Cx 2 (Lc.1), -0,15-0,20 m; D_g = 10 cm. Fragmentar (se păstrează un fragment cu toarta prinsă de buză), ardere oxidantă. Buza este larg evazată, rotunjită. Pastă grosieră, de culoare gălbuie, având ca degresant pietricele și mică. Vasul este nedecorat. *Bibl.* Horedt 1960,

124–125, Abb. 12, A/6; Datare: faza a III-a. **Pl. XXI/20**

21. Greutate. Cx 1, –0,30–0,60 m; L = 11 cm, l = 8 cm. Greutate din lut de formă tronconică cu gaură circulară de prindere. Pastă grosieră, de

culoare cenușie, având ca degresant pietricele și mică. *Notă:* Prezintă urme de ardere secundară.

Pl. XXI/21

BIBLIOGRAFIE

- Bălan *et alii* 2014 G. Bălan, Raluca Burlacu-Timofte, M. Râza, T. Munteanu, Situri descoperite recent aparținând culturii Wietenberg, *Apulum*, LI, 2014, p. 215–240
- Berecki, Balász Áldor 2007 S. Berecki, C. Balász Áldor, O așezare aparținând culturii Wietenberg de la Unirea (jud. Alba), *Acta Siculica*, Muzeul Național Secuiesc, Sfântul Gheorghe, 2007, p. 217–223
- Boroffka 1994 N.G.O. Boroffka, *Die Wietenberg-Kultur. Ein Beitrag zur Erforschung der Bronzezeit in Südosteuropa*, Teil 1, 2, Bonn, 1994
- Chidioșan 1968 N. Chidioșan, Beiträge zur Kenntnis der Wietenberg-kultur im liechte der neuen Funde von Derșida, *Dacia N.S.*, 12, 1968, p. 155–175
- Chidioșan 1980 I. Chidioșan, *Contribuții la istoria tracilor din nord-vestul României. Așezarea Wietenberg de la Derșida*, Oradea, 1980
- Rep CJ 1992 I. H. Crișan (coord.), M. Bărbulescu, E. Chirilă, V. Vasiliev, Iudita Winkler, *Repertoriul arheologic al județului Cluj*, Cluj-Napoca, 1992
- Emödi 2002 I. Emödi, O așezare din epoca veche de la Palota veche, *Eph. Nap.*, XII, 2002, p. 5–35
- Horedt 1960 K. Horedt, Die Wietenbergkultur, *Dacia N.S.*, IV, 1960, p. 107–137
- Motzoi-Chicideanu 2011 I. Motzoi-Chicideanu, *Obiceiuri funerare în epoca bronzului la Dunărea Mijlocie și Inferioară*, București, 2011
- LMI 2010 *Lista Monumentelor Istorice, Monitorul Oficial*, partea I, nr. 670 din 1 octombrie 2010
- Morariu, Bogdan, Maier 1980 T. Morariu, O. Bogdan, A. Maier, *Județul Alba*, București, 1980
- Negucioiu, Teodor, Edroiu 1980 A. Negucioiu, P. Teodor, N. Edroiu, *Cluj. Monografie*, București, 1980
- Popa, Simina 2004 Cr.I. Popa, M.N. Simina, *Cercetări arheologice la Lancrăm – Glod*, Alba Iulia, 2004
- Rotea 1993 M. Rotea, Așezările culturii Wietenberg, *Eph. Nap.*, III, 1993, p. 25–41
- Soroceanu, Retegan 1981 T. Soroceanu, A. Retegan, Neue spätbronzezeitliche Funde im norden Rumänien, *Dacia N.S.*, 25, 1981, p. 195–229
- Vulpe 2001 Al. Vulpe, *Perioada mijlocie a epocii bronzului*, în M. Petrescu-Dâmbovița, Al. Vulpe (ed.), *Istoria Românilor*, București, 2001, p. 247–272

LIST OF ILLUSTRATION

- Pl. I** Stejerș I archaeological site: **1.** Geographic location (detail Google Earth); **2.** General plan overlapped on ortophotomap
- Pl. II** Stejerș I archaeological site: **1.** General excavation plan (overlapped on a Google Earth image); **2.** Panoramic view of the archaeological site from the east
- Pl. III** Stejerș I archaeological site: General plan of archaeological excavation
- Pl. IV** Complex 1: **1.** General view from SE; **2.** Detail on large stone (P1) and posthole (G7) located in S. 010; **3.** Detail on large stone (P1) located in S. 010; **4.** Detail on large stone (P2) located in S. 004; **5.** Detail on large stone (P3) located in S. 004
- Pl. V** Complex 1: **1.** General view from SE (initial excavation stage); **2.** View from the south (detail); **3.** Pottery fragments *in situ* (detail)

- Pl. VI** Complex 2 (dwelling): **1.** General view from NV; **2.** General view from NV during identification; **3.** General view from south; **4.** View from south (detail on the SV part); **5.** Longitudinal profile; **6.** Cross-section profile
- Pl. VII** Complex 3 (dwelling): **1.** General view from south during identification; **2.** General view from south; **3.** General view from SE; **4.** Cross-section profile
- Pl. VIII** Complex 4: **1.** Cross-section; **2.** Vessel *in situ*; Complex 2: **3.** posthole; **4.** posthole; Complex 3: **5–6.** hearth; **7.** hearth (cross-section)
- Pl. IX** 1–3. S. 004 main South profile
- Pl. X** **1.** S. 004, main South profile of the excavation unit, including backfill debris of Complex 2 (surface dwelling); **2.** S.005, main North profile of the excavation unit, including backfill debris of Complex 2 (surface dwelling)
- Pl. XI** Complex 1: Ground plan and profile of the setting up pit of large stone (P1)
- Pl. XII** Complex 1: Ground plan (detail) and cross-section West profile
- Pl. XIII** Complex 2 (surface dwelling): Ground plan, longitudinal and cross-section profile; Archaeological complex 4: Ground plan and cross-section profile of the pit located southeastwards of Complex 2
- Pl. XIV** Complex 3 (surface dwelling): Ground plan and cross-section profile
- Pl. XV** Complex 1: **1–3.** Fragments of wall
- Pl. XVI** Complex 2, lithic material: **1–2.** Fragments of grinders; **3.** Stone polish tools
- Pl. XVII** Lithic material: **1–3.** Fragments of grinding mills (Complex 2); **4.** Fragment of grinding mill (Complex 4)
- Pl. XVIII** **1–5.** Pottery fragments (photos); **6.** Clay weight (photo)
- Pl. XIX** Archaeological complex Complex 1: **1–2.** Pots
- Pl. XX** **3–12.** Pots
- Pl. XXI** **13–14.** Bowls; **15–16.** Dishes (shallow bowls); **17–18.** Cups; **19.** Miniature vessel; **20.** Jug; **21.** Weight

EMIL DUMITRAȘCU, SORIN CLEȘIU, FLORENTIN MUNTEANU
Muzeul Național de Istorie a României
emildumitrascuionut@gmail.com; clesiusorin@mnir.ro, florentin_m@yahoo.com
RADU PETCU
SC Vanderlayarheo SRL

1.

2.

Situl arheologic Stejeriș I: 1. Localizarea geografică (detaliu Google Maps); 2. Încadrare pe ortofotoplan

1.

2.

Situl arheologic Stejeriș I: 1. Plan general al săpăturilor arheologice (suprapus pe o imagine Google Maps);
2. Vedere panoramică dinspre est

Legenda

Secțiuni și suprafețe cercetate

Complexe cercetate

1:350

Situl arheologic Stejeriș I: Planul general al săpăturii

1.

2.

3.

4.

5.

Complexul 1: 1. Imagine de ansamblu dinspre SE; 2. Detaliu (P1) și groapa de implantare (G7) din S. 010; 3. Detaliu (P1) din S. 010; 4. Detaliu (P2) din S. 004; 5. Detaliu (P3) din S.004

1.

2.

3.

Complexul 1: 1. Vedere de ansamblu dinspre SE (la momentul descoperirii); 2. Vedere dinspre sud (detaliu); 3. Fragmente ceramice *in situ* (detaliu)

1.

2.

3.

4.

5.

6.

Complexul 2 (locuință de suprafață): 1. Imagine de ansamblu dinspre NV; 2. Imagine de ansamblu dinspre SV, la conturare; 3. Imagine de ansamblu dinspre sud; 4. Imagine dinspre sud (detaliu zona de SV); 5. Profil longitudinal; 6. Profil transversal

1.

2.

3.

4.

Complexul 3 (locuință de suprafață): 1. Imagine de ansamblu dinspre sud (la conturare); 2. Imagine de ansamblu dinspre sud; 3. Imagine de ansamblu dinspre SE; 4. Profil transversal

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

1. Complexul 4, profil; 2. Complexul 4, vas *in situ*; 3. Cxomplexul 2, groapă de par; 4. Complexul 2, groapă de par;
5. Complexul 3, vatră; 6. Complexul 3, vatră; 7. Complexul 3, vatră (profil)

1.

2.

3.

1-3. S. 004, profilul de sud

Legendă

- Sol vegetal
- Nivel de cultură
- Umplutură complex Cx 2 conținând material ceramic și chirpici
- Steril arheologic (sediment lutos)
- Steril arheologic (sediment lutos cu incluziuni calcaroase)

S. 004, profilul de sud al suprafeței de săpătură cu resturi din locuința de suprafață (complexul 2)
 S. 005, profilul de nord al suprafeței de săpătură cu resturi din locuința de suprafață (complexul 2)

Complexul 1, planul (detaliu) și profilul de vest la secționare

1.

2.

3.

Complexul 1: 1-3. Fragmente de perete

1.

2.

3.

Complexul 2, material litic: 1–2. Fragmente de râșnițe; 3. Lustruitor din piatră

1.

2.

3.

4.

Complexul 2, material litic: 1–3. Fragmente de râșniță; Complexul 4, material litic: 4. fragment de râșniță

1.

2.

3.

4.

5.

0 5cm

6.

0 5cm

1-5. Fragmente ceramice (foto); 6. Greutate din lut (foto)

1.

2.

1-2. Oale din complexul 1

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

0 5cm

3-12. Oale

13.

0 5cm

14.

0 5cm

15.

0 5cm

16.

17.

0 5cm

18.

19.

0 5cm

20.

0 5cm

21.

13–14. Castroane; 15–16. Străchini; 17–18. Cești; 19. Vas miniatural; 20. Cană; 21. Greutate